

Anna Bank & Marsanna Petersen

På flykt i nordvästra Skåne

Det som kommit att kallas ”flyktingvägen” i Europa hösten 2015 ledde till att 163 000 människor sökte asyl i Sverige. Det var dubbelt så många som 1992, då inbördeskriget i före detta Jugoslavien drev människor på flykt. Många svenska museer har dokumenterat olika aspekter av 2015 års flyktingvåg.

När Kulturmagasinet vid Helsingborgs museer våren 2016 började dokumentationen ”På flykt”, så var strömmen av asylsökande till Sverige kraftigt avtagande. Den 1 mars 2016 trädde anvisningslagen i kraft enligt vilken alla kommuner i Sverige kan anvisa ett visst antal nyanlända som de är skyldiga att ta emot. I början var vårt syfte att följa en familj som blev anvisad till Helsingborg. Detta kom dock snabbt att ändras då alla familjer som vi kom i kontakt med ständigt hade flyttats. Familjerna stod nu inför ännu en flytt och insikten att flyktingar ständigt flyttas, gjorde att vår idé att dokumentera en familj som placerats i Helsingborg framstod som naiv. Istället valde vi att följa några familjer vidare på de orter och boenden som de blev flyttade till. I föreliggande bidrag visar vi hur flyktingar upplevde ett liv i rörelse och hur deras vardag i väntan på asyl såg ut.

RÅÅ – CAMPINGEN DÄR ALLT BÖRjade

Råå camping söder om Helsingborg fungerar under högsäsong som en ”vanlig” camping med sommargäster från hela landet. De senaste åren har Migrationsverket, under lågsäsong, hyrt stugorna på campingen och använt dem som bostäder till flyktingar. Vi såg Råå camping som en möjlig ingång till vårt projekt där vi skulle kunna få kontakt med en familj:

När vi gick genom campingen konstaterade vi att det var ganska fina stugor. - Ljusa små 1,5-våningsstugor med träpanel, stora fönster och funkiskänsla. Vi såg en övergiven skateboard som Anna fotade. En sparkcykel låg på gräset. Cyklar stod utanför några stugor och kläder hängde utanför vissa. I ett fönster stod flera dekorationsprylar, bland annat två dalahästar som vi så klart reagerade på. I ett annat fönster fanns klistermärken med jultomtar, i något fönster stod en docka i kartong. Gardiner och diverse tyg var nerdragna i fönstren i de flesta stugorna och därför var det svårt att se om folk var hemma. (Observation Råå camping 2016-04-18)

Inne på campingen börjar vi strax sökandet efter en familj genom att knacka dörr. Vi knackar på flera stugor innan någon öppnar:

Vi gick vidare till stuga nr tolv. Där öppnade en ung man. Vi frågade honom om han kunde engelska. Han sa ”no” och log lite, så vi trodde att han kanske ändå förstod. Jag berättade på engelska att vi kom från Helsingborgs museer. Det framgick snart att han inte förstod, men han var trevlig, log och tog fram telefonen och bad oss komma in. (Observation Råå camping 2016-04-18)

Mannen vi träffar är Anas från Syrien. Då Anas inte kan engelska eller svenska tar han fram sin mobiltelefon för att kommunicera med oss genom Google translate. När vi inte har tolk med oss blir detta vår kommunikationsmetod.

LIVET FÖRE OCH EFTER KRIGET

Inne i stuga nr tolv finns också Anas fru Fatina och deras treårige son Ahmet samt tvillingarna Hadi och Hadya som är tre månader. När vi träffar dem första gången har Anas och Fatina varit i Sverige i ett och ett halvt år.

Efter några besök på Råå camping träffar vi också Ranya och Mostafa. De bor i stuga nr nio tillsammans med sin treåriga dotter Alma och ett par släktingar till Ranya. De är också från Syrien och i deras berättelser, liksom i intervjuerna med Anas och Fatina, framträder en tydlig brytpunkt mellan före och efter kriget. Båda familjerna beskriver hur de innan kriget levde ett bra liv i Syrien. Anas var skraddare och hade sin egen butik och familjen bodde i lägenhet i Aleppo. Mostafa och Ranya arbetade som ingenjörer och bodde i eget hus. ”Sen kom kriget och tog allt ifrån oss”, förklarar Mostafa. Både han och Anas berättar hur vardagen försvårades. Det blev brist på livsmedel, elektriciteten försvann och Anas tvingades stänga sin butik. Mostafa och Ranya blev också arbetslösa. Priserna ökade och familjernas ekonomi försämrades.

På Råå camping träffar vi även Shaikiba och Habib från Afghanistan som bor i stuga nr fyra med barnen Amir och Zeinab. Shaikiba har tidigare bott i Iran och dit flydde Habib från kriget i Afghanistan. Habib var papperslös och kunde därför inte arbeta i Iran, vilket innebar att familjen inte kunde försörja sig.

FLYKTEN FRÅN HEMLANDET

Anas berättar att eftersom han aldrig hade varit utomlands var beslutet att fly extra tungt och under ett till två år velade han innan de slutligen bestämde sig. Flykten gick inte raka vägen till Sverige utan Anas, Fatina och Ahmet rörde sig under lång tid runt inne i Aleppo och i närområdet innan de tog sig vidare till Turkiet där de bodde i ett år. Även Shaikiba och Habib flydde först till Turkiet där de planerade att bosätta sig. På grund av att de inte kunde språket blev detta mycket svårare än de hade förväntat sig. Anas och Fatina berättar om ekonomiska svårigheter för flyktingar i Turkiet. Att få jobb där är relativt enkelt, men eftersom lönerna är låga samtidigt som flyktingar ofta inte får betalt blir situationen svår. Bostadssituationen är också problematisk, då många flyktingar konkurrerar om lägenheter. Anas och Fatina tvingades flyttade flera gånger när hyresgäster som kunde betala högre hyra fick överta deras bostad.

LIVET PÅ FLYKT VID RÅÅ CAMPING

Efter att de kom till Sverige har familjerna bott på flera olika flyktingboenden. De flesta flyktingarna anlände först till Malmö och placerades sedan i Ljungbyhed där de efter några dagar flyttades vidare till andra boenden. Under ett halvt år i Sverige har Anas och Fatina hunnit bo på fem olika ställen. Råå camping beskrivs av de flesta som bra. Möjligheten att bo i egen bostad med sin familj och att därmed kunna laga egen mat betonas som särskilt positivt.

Även om Råå camping beskrivs som ett bra boende gör sig väntan på asyl gällande även här. Mostafa berättar hur tufft det är att bara sitta hemma, ta emot bidrag och inte ha någonting att göra. I fyra år var Mostafa och Ranya arbetslösa i Syrien. De längtar efter en vardag där man kan gå upp, gå till jobbet, komma hem, leka med sitt barn och sen sova. Sysslolösheten ger också stort utrymme att tänka. Mostafa nämner alla tankarna kring kriget i hemlandet och hans sjuka föräldrar, som blir så påtagliga när han promenerar att han ofta börjar gråta.

Tröttheten på att vänta på intervju och beslut från Migrationsverket är också ett ämne som ofta kommer upp. Flyktingar kan inte börja SFI (Svenska för invandrare) förrän man har fått uppehållstillstånd och varje gång vi hälsar på frågar Anas var han kan gå för att studera svenska. ”Jag måste lära mig språket för att komma in i samhället”, säger han. Språksvårigheterna blir särskilt tydliga när Anas visar oss brev från sjukvården och olika svenska myndigheter. Brevet är på svenska och de behöver vår hjälp för att tolka innehållet. Fatina visar oss också olika vårdprodukter som hon fått från sjukvården som hon inte förstår hur hon ska använda. Bristande språkkunskaper skapar stress och bidrar till flyktingars utanförskap.

SPRÅKCAFÉET – LJUSPUNKTEN PÅ RÅÅ

Språkcaféet, som Raus församlingshem ordnar varje vecka för flyktingar på Råå camping, beskriver Shaikiba som ljuspunkter i sin tillvaro. Här träffas svenskar och flyktingar för att samtala, göra språkövningar och fika.

Att Språkcaféets betydelse sträcker sig långt utöver språkinläring är tydligt. Ranya och Mostafa visar oss bilder från besök hos vänner som de har lärt känna på Språkcaféet. Vännerna hjälpte Mostafa och Ranya att komma i kontakt med en kommun, där de

under en dag var på besök och höll föredrag om sina arbeten i Syrien. Mostafa och Ranya lyser upp när de pratar om detta. Att få prata jobb under en hel dag kändes helt fantastiskt. Det var ett välkommet avbrott från sysslolösheten och det ständiga väntandet, förklarar Mostafa

Även Habib och Shaikbia har fått vänner på Språkcaféet. Vännerna hjälper dem med praktiska saker som värdbesök och de sköter också en stor del av kontakten med Migrationsverket. Eftersom Shaikiba har lämnat fingeravtryck i Ungern har Migrationsverket beslutat att de ska utvisas dit. Deras vän från Språkcaféet har hjälpt dem att överklaga beslutet. Vännerna har också hjälpt Habib att få en praktikplats på Pingstkyrkans second hand i Helsingborg där han syr tygbokstäver, haklappar och diverse andra saker som

sedan säljs i butiken. På praktiken lär sig Habib nya svenska ord varje dag, vilket bidrar till att han efter ett och ett halvt år i Sverige kan samtala på svenska.

FLYTEN NÄRMAR SIG

Kort efter att vi har påbörjat vårt fältarbete är det igen dags för flyktingarna att flytta. Oron kring detta märks i våra samtal. Ingen vet när och vart de ska flytta. Så småningom blir det klart att de flesta ska flytta till Valhall park i Ängelholm. Anas och Fatina har bott där tidigare och vill inte tillbaka. Anas är nedstämd och frågar oss ofta vad han kan göra för att slippa flytta dit. Den tryckta stämningen märks också på språkcaféet när färre och färre flyktingar kommer dit. Hur flytten påverkar barnen blir särskilt tydligt på sista träffen när barnen Amir, Zeinab och Ahmet sitter i soffan och leker. Zeinab pratar med Monika och berättar att de ska flytta. Monika frågar vart de ska flytta och Zeinab svarar Ängelholm. Monika säger: ”Då får du byta skola”. Zeinab suckar djupt och säger: ”Flytta, flytta, flytta, flytta”.

FLYTEN FRÅN RÅÅ

27 maj är det dags för flytten från Råå. Utanför några stugor står det mycket packning. Migrationsverket har beställt för få bussar och en stund ser det ut som att all packning inte får plats utan måste hämtas upp senare, vilket upprör en del. Det finns inte heller några tolkar med, vilket försvårar kommunikationen och alla förstår inte instruktionerna. Anna och jag hjälper en familj att bära deras packning över staketet utanför deras stuga så att bussen kan köra ner och hämta den. Kontrasten är slående mellan turisterna som just anlänt med sina husvagnar på ena sidan staketet och på den andra flyktingarna som är på väg ut med sin packning.

PÅ FLYKT I STRÖVELSTORP

Några dagar innan flytten från Råå camping ska äga rum, dyker två män från Migrationsverket upp hemma hos Anas och Fatina. De förklarar att de inte ska flytta till Valhall park utan till en lägenhet i Strövelstorp. Anas och Fatina är överlyckliga. När Anas och Fatina anländer till sin nya bostad finns det post till många andra flyktingfamiljer i brevlådan. Märken från flera andra namnskyltar finns också kvar på brevlådan som ett tecken på att många andra flyktingar bott här innan. Brevlådan blir en symbol för hur flyktingar flyttas runt.

När vi hälsar på Anas och Fatina några veckor efter att de flyttat till Strövelstorp är de nedstämda. Anas berättar att de är glada för att de slapp att flytta till Valhall, men konstaterar att de känner sig isolerade. Lägenheten är sparsamt möblerad med bara det allra nödvändigaste. Anas och Fatina har väldigt lite pengar och de har inte råd att köpa möbler. Anna och jag sitter i deras sängar när vi hälsar på och den torftiga bostadssituationen blir extra tydlig när vi fikar. Då blir nämligen sängar och stolar till bord. Anas och Fatina berättar att de inte har något umgänge. De vill inte bjuda in någon i sin bostad då de inte har någonting att bjuda på. Bostadssituationen bidrar därmed till att Anas och Fatina blir ännu mer isolerade.

PÅ FLYKT I LANDSKRONA

Habib och Shaikiba flyttade inte heller till Ängelholm. När Migrationsverket inte kunde ordna en annan bostad än Valhall park, hjälpte de svenska vännerna från Språkcaféet till med att skaffa en lägenhet i Landskrona. Migrationsverket ville dock inte betala hyran, eftersom allt ska följa deras kösystem. Men vännerna lyckades att få över tjugo personer att bli månadsgivare till Habib och Shaikiba så att de kan betala hyran.

Överklagan av beslutet om att familjen skulle skickas tillbaka till Ungern gick igenom, vilket familjen är lättad över. Det som stressar dem under hösten är att de fortfarande inte haft sin intervju med Migrationsverket. Reglerna har nu blivit tuffare och allt fler afghaner utvisas, vilket gör familjen orolig för att de nu, efter ett och ett halvt år i Sverige, kanske inte kommer att få stanna.

PÅ FLYKT PÅ VALHALL PARK

De flesta flyktingar som bodde på Råå camping flyttades till Valhall park i Ängelholm. Det är ett stort boende med 300 personer inrymt i ett före detta regemente. Det märks bland annat genom att det sitter olika gamla klistermärken på dörrarna med gevär och militära symboler.

På Valhall park bor varje familj i eget rum men delar badrum och dusch med andra på boendet. Att situationen är pressad märks första gången vi är där. Det står securitetsvakter utanför matsalen och de kommer direkt fram till oss, frågar vilka vi är och vad vi gör där. Vi träffar en upprörd ung kvinna. Hon är en av flyktingarna som bodde på Råå, och hon förklarar att på Råå och flera andra boenden har de kunnat laga mat själva medan allt på Valhall park präglas av förbud. De får inte laga mat och inte grilla utanför. Hon liknar situationen vid att bo i fängelse. På Råå brukade hon åka till biblioteket i Helsingborg. Här ute finns ingenting. I byggnaden som hon bor i finns två tvättmaskiner men bara en fungerar. Kvinnan tillägger att det är en hopplös situation på ett boende med 300 personer.

ETT RUM MED MÅNGA FUNKTIONER

Trångboddhet och problemen med vardagliga praktiska rutiner är utbredda på Valhall park. En kvinna från Ukraina berättar att i byggnaden som hon bor i har det varit problem med stopp i toaletten, vilket orsakar översvämningar. Hon visar oss sitt rum som är mycket trångt. Sängarna använder hon som garderober och förvaringsutrymme, något vi med tiden upptäcker är vanligt på Valhall park. En annan kvinna från Afghanistan, som vi lär känna, bor i ett rum med fyra barn. Hon försöker göra rummet mer funktionellt och möblerar ofta om mellan gångerna vi besöker henne. Hon pekar på en madrass på golvet och förklarar att det är hennes soffa. Med ett leende på läpparna berättar hon att detta är hennes vuxenzon. Barnen sitter i sängarna och läser, kollar telefon och Ipad.

Kvinnan berättar hur svår situationen blir när alla funktioner ska vara i samma rum. Svårigheten att ha ett privatliv på Valhall park blir tydlig när hon visar oss hur hennes fjortonårige son är brukar gömma sig bakom en liten skåpsdörr och ber henne titta bort när han ska klä på och av sig.

”KÖKEN” PÅ VALHALL PARK

Hur central maten är för flyktingarna och hur problematisk situationen blir när de inte kan laga egen mat framkommer inte enbart i berättelserna, utan är också tydligt i själva miljön. På Valhall park hänger stora kassar ut genom fönstren. De fungerar som kylskåp när flyktingarna förvarar matvaror i dem. När vi hälsar på Sakine, som vi också träffat tidigare på Råå camping, kokar hon tevattnen i fönstret. Genom olika konstruktioner försöker flyktingarna att skapa en fungerande vardag och ett tillfälligt hem. Vi träffar en familj som har gjort ett hemsnickrat kök med en träskiva från sängen som de lagt på ett rör och bundit fast i väggen med skosnören från sonens fotbollsskor. Träskivan fungerar som en diskbänk och på den står köksutrustning. Med ett leende förklarar kvinnan hur hon föreställer sig att detta är hennes kök.

FINGERAVTRYCKET – ETT UTBRETT PROBLEM

På Valhall park träffar vi Jenan som är från Irak. Hon har startat ett syrum på boendet där alla kan komma och sy varje fredag.

Jenan och hennes familj har bott ett år i Sverige och till skillnad från många av de andra vi träffar trivs de relativt bra på boendet. Jenan är konstnär och har gjort flera teckningar och sytt en stor svensk flagga som hänger uppe på Valhall park. Genom syrummet upplever Jenan att hon har fått en mer meningsfull vardag. Hennes familj

delar dock ett problem med flera andra, då de lämnat fingeravtryck i Tyskland. Familjen är därför oroliga för att bli tillbakaskickade till Tyskland. Vi följer med Jenan och hennes familj till Migrationsverket när de ska ta emot sitt beslut. Familjens dotter Husna är klädd i det som hon kallar för en ”Sverige pyjamas” som är en dräkt med gula byxor och en blå tunika med ett stort gult kors som Jenan har sytt.

Jag följer med äldsta dottern Sulfa in till hennes handläggare. Det tar inte lång tid innan det blir tydligt att familjen ska skickas tillbaka till Tyskland. Deras fingeravtryck är registrerade i databasen Eurodac, vilket betyder att en asylansökan har öppnats i Tyskland.

”JAG SER INGEN MENING MED ATT LÄRA MIG SVENSKA”

I januari 2017 hälsar vi på Jenan och hennes familj en sista gång. Hon är inte längre den glada och utåtriktade personen vi träffat tidigare och hon kämpar för att hålla tillbaka tårarna. De har fått avslag på sin överklagan och familjens näst äldsta son ska flyttas till Tyskland dagen därpå. När resten av familjen ska åka är dock fortfarande oklart och de har fått veta att det kan dröja upp till ett halvt år. Familjens äldste son har inte lämnat fingeravtryck i Tyskland och han ska få sin asylansökan prövad i Sverige. Familjen kommer därför att splittras. Ambivalensen mellan att stanna kvar i Sverige eller bli flyttade till Tyskland direkt blir påtaglig då Husna den ena stunden säger till oss att hon vill stanna i Sverige och i andra stunden säger att hon vill åka till Tyskland direkt. Hon ser ingen mening med att lära sig svenska och vägrar gå tillbaka till skolan efter jullovet. ”Jag vill lära mig tyska”, säger hon.

PÅ STÄNDIG FLYKT

Familjernas öden och vardag visar att flykten inte är över när asylsökande personer anländer till Sverige, utan flykten fortsätter, som en ständigt pågående process. Den börjar i närområdet och ibland även i andra länder innan de asylsökande kommer till Sverige. Här flyttas de ständigt runt tills de har fått uppehållstillstånd och en permanent bostad. De som inte erhåller detta flyttas ut igen, till andra EU-länder eller tillbaka till hemlandet.

De vi träffade under vårt dokumentationsarbete befinner sig idag i olika situationer. Anas och Fatina har fått uppehållstillstånd. De bor fortfarande kvar i Strövelstorp och väntar på att få en permanent bostad och att börja på SFI. Även om de fortfarande väntar är det tydligt att de nu är gladare. Vetskapen om att de får stanna gör att de lever i ett annat slags väntande, som enligt dem är lättare att uthärda. Shaikiba och Habib har efter två och ett halvt år i Sverige inte fått beslut i sitt ärende. Mostafa och Ranya har fått uppehållstillstånd och permanent bostad. Jenan och hennes familj fick efter ett halvt år tillfälligt uppehållstillstånd i Tyskland i ett år och lever fortfarande i ovisshet. Samtidigt ska de börja om i ytterligare ett nytt och främmande land.

Marsanna Petersen har skrivit texten

Anna Bank har tagit fotografierna